

Asia: VN/18750/2022

Hallituksen esitys kotoutumisen edistämisestä annetun lain ja kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain muuttamisesta (tilapäinen suojelu)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavan kotoutumisen edistämisestä annettua lakia (kotoutumislaki). Esityksen tarkoituksena on Ukrainasta sotaa pakenevien henkilöiden kotoutumista edistävien palvelujen järjestäminen ja turvaaminen kunnissa ja hyvinvointialueilla.

Tilapäistä suojelua saavien henkilöiden kotoutumista edistävien palvelujen turvaamista kunnissa pidetään yleisesti hyvänä esityksenä. Mielestämme on tärkeää, että tilapäistä suojelua saavilla henkilöillä olisi oikeus ja mahdollisuus samoihin kotoutumista tukeviin ja edistäviin palveluihin kuin muillakin maahanmuuttajilla.

Esityksessä mainitaan, että ”Tilapäistä suojelua saavien edellytykset kotikunnan saamiselle täyttyvät keväästä 2023 alkaen, kun heille myönnettyjen tilapäisten oleskelulupien voimassaoloaika on jatkettu ja he ovat asuneet Suomessa yhtäjaksoisesti vähintään vuoden ajan. Tämän jälkeen heille lähtökohtaisesti myönnetään kotikunta, jos he hakevat sitä Digi- ja väestötietovirastolta. Keväästä 2023 alkaen kotikunnan saamisen yhteydessä, kunnan ja muiden viranomaisten rooli palvelujen järjestämisessä kasvaa. Kotikuntaoikeuden saamisen jälkeen palvelujen järjestämisvastuu ja niistä aiheutuvat kustannukset siirtyvät kuntien ja hyvinvointialueiden maksettaviksi”.

Tämä kuitenkin tarkoittaa lisäresurssien tarvetta sekä kunnissa että hyvinvointialueilla, joka olisi huomioitava esitystä annettaessa ja lakia muutettaessa. Tarvittavien resurssien määrä tulee turvata.

Esityksen sivulla 18 käsitellään valtion korvausta kunnalle ja hyvinvointialueelle (44 §). Pidämme erityisen tärkeänä, että tilapäistä suojelua saavien henkilöiden palvelujen järjestämisestä syntyvät tosiasialliset kustannukset korvataan sekä hyvinvointialueille että kunnille. Pykälää 44 § tulisi kuitenkin täsmentää. Esityksessä mainitaan, että: Kunnille ja hyvinvointialueille kustannuksia

korvattaisiin laskennallisena korvauksena tai todellisten kustannusten mukaisesti. Epäselväksi jää, mitä kustannuksia korvataan laskennallisina ja mitä ei.

Kannatamme kustannusten korvaamista todellisten kustannusten mukaisesti, sillä pidämme laskennallisten korvausten määrää suhteessa palvelujen tarpeeseen riittämättömänä. Esityksessä mainitaan myös se epäkohta, että valtionosuusrahoitus maksetaan noin kahden vuoden viiveellä. Esitämme, että korvausjärjestelmää tulee täydentää tämän vuoksi ja korvaukset maksaa oikea-aikaisesti.

Esityksessä korvausten maksaminen on kuitenkin sidottu vain henkilön kotikunnan saamiseen. On hyvä huomioida, että varsinkin sosiaalihuollon lainsäädännön perusteella kiireellisiä palveluja on järjestettävä myös kunnassa oleskelun perusteella. Perustuslain 19 §:n 1 momentissa jokaiselle, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on turvattu oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Palvelun saaminen ei siis edellytä pysyvää asumista tai kotikuntaa Suomessa. Onkin siis varmistettava, että hyvinvointialueille ja kunnille maksettavat korvaukset ovat riittäviä palveluntarpeen lisääntyessä, huolimatta siitä onko henkilöllä jo kotikuntaa vai ei.

Lisäksi lakiehdotuksen 44 §:ään liittyvissä perusteluissa esitetään lisäresursseja ELY-keskuksille ja KEHA-keskukseen, mutta kuntien katsotaan selviytyvän mm. korvausten hauista nykyisillä resursseilla. Mielestämme nykyiset resurssit eivät ole riittäviä jo ennestään laajan työkentän ja palvelualueen vuoksi. Kuntien resursseja korvausten hakemiseksi tulee tarkastella niin, että ne ovat varmasti riittävällä tasolla.

Esityksessä mainitaan UMA-järjestelmän korvausten maksatustoiminnallisuuden kehittäminen lainsäädäntömuutosten aikataulussa. Pidämme tätä tärkeänä, jotta kotikunnan saaneista tilapäistä suojelua saavista henkilöistä kunnille ja jatkossa myös hyvinvointialueille maksettavat korvaukset voitaisiin maksaa oikea-aikaisesti, sekä laskennalliset korvaukset automaattisesti ilman erillistä hakemusta.

Lakiehdotuksessa mainitaan, että jatkossa kuntaan osoittaminen kohdennettaisiin nimenomaan haavoittuvassa asemassa oleville, joilla katsotaan olevan tavanomaista suurempi tarve sosiaali- ja terveyspalveluille. Epäselväksi jää kuitenkin, mitä haavoittuvassa asemassa olevalla henkilöllä tarkoitetaan? Kuka täyttää kriteerit? Mikä on sellainen haavoittuva asema, jossa henkilöllä ei olisi ilmeisiä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tarpeita? Vastaanottojärjestelmän, kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyön tukemiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota, jotta kaikki oleskeluluvan saaneet ja muut kuntaan muuttavat saavat riittävän ohjauksen ja neuvonnan myös hyvinvointialueiden palveluista.

Esityksessä esitetään, että alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tullut tilapäistä suojelua saava lapsi tai nuori saisi asumisen ja tuen palvelut samoin kuin ilman huoltajaa alaikäisenä maahan tullut kiintiöpakolainen tai kansainvälistä suojelua saava lapsi tai nuori. Esitys on mielestämme kannatettava. Palvelujen sujuvuus ja katkeamattomuus tulisi kuitenkin varmistaa. Esimerkiksi mikäli ilman huoltajaa maassa oleva tilapäistä suojelua saava lapsi asuu vastaanottoyksikössä vuoden ajan ennen kotikuntaoikeutta, on varmistettava, että olosuhteet vastaanottoyksikössä sopivat lapsen pitkäaikaiseen asumiseen, ja että hän saa tarvitsemansa tuen mm. koulunkäyntiin. Myös yksityismajoituksessa asuvan ilman huoltajaa maassa olevan lapsen tulee saada riittävä

vastaanottoyksikön järjestämä tuki ennen kuin lapsi saa kotikuntaoikeuden. Kotikuntaoikeuden saamisen jälkeen vastaanottopalveluiden piirissä olemisen aikana alkaneen kotoutumisen pitäisi jatkua mutkattomasti.

On hyvin todennäköistä, että monet tilapäistä suojelua saavat tulevat tarvitsemaan erityisesti lapsiperheiden sosiaalihuollon palvelujen tukea ja/tai taloudellista tukea vaikeassa elämäntilanteessaan. Traumaattiset kokemukset vaikuttavat monen toimintakykyyn ja tukea tarvitaan arjessa pärjäämiseen ja erilaisten viranomaisasioiden hoitamiseen. Riittävien henkilöresurssien varmistaminen niin kunnissa kuin hyvinvointialueillakin hyvin todennäköisen ja voimakkaan asiakasmäärän kasvun edessä on varmistettava.

Ikonen Pirkko
Hollolan kunta - Marianne Kemppi, maahanmuuttokoordinaattori